

ÁRA: 30 FILLÉR

S FÜGGETLEN
SZEMLE

IRODALOM KRITIKA TUDOMÁNY

IRODALMI FŐMUNKATÁRSÁK:

SIMON ANDOR
HABÁN MIHÁLY
SÁFÁRY LÁSZLÓ

SZERKESZTI

DÉNES BÉLA

SZERKESZTŐSÉG

VII, DAMJANICH U. 49
I. EM. TELEFON: 40-9-73
SZERKESZTÉSÉGI ÓRÁK:
MINDEN SZOMBATON 5-7

A jövő az új generációé! . . . Hányszor halljuk s mégis mennyire frázis ez a mondas! Mert tudatában van-e a közvélemény annak, hogy az új generáció tőlünk függ?! Hogy nevelésük a mi kezünkben van, hogy jószándékainkat majdan ők valósítják meg, komiszságainkkal őket fertőzzük elsősorban? Tudatában van-e a nevelés mindenekelőtti fontosságának?! Nem-mel kell válaszolnunk s ez a nem, ez a tudatlanság és közöny készített bennünket arra, hogy mindjárt második számunkban nevelési problémákkal foglalkozzunk. A jövő az új generációé! . . . azt akarjuk, hogy e néhány szó tejjék meg élettel, hogy felsorakozzék mögéje egy kevés azokból a csodálatos eredményekből, amelyet a modern pedagógia elővarázsolt. A modern pedagógia, amely évekkel és évtizedekkel a világháború s minden más átalakulás előtt, kristálytiszasággal jelölte meg s mutatott rá: merre halad s miféle fejlődik egész emberiségünk. Kollektivitás! ez a szó a maga igazi valójában ma még csak az új iskolákban, a nevető, dolgozó, följejlődő kis emberpalánták között mutatkozik.

BEZÁRT LELKEK

Dosztojevszkij egyik leggyöngédebb részével megrajzolt leányalakját, egy vékony gömböstű tüzi a vak nagyanya kötényéhez. A háziasszonyi fontoskodás ez örök szimbóluma tartja vissza a jogait követelő tizenhétéves életvágyat. De a háború előtti polgári élet családi vasárnapjainak és generációs lekötöttségének vékony, szívós acélja mindjobban letöredezik, ha belé is szakad az okulás és nagy-mamák szíve és a magukvarrta háziruhák fodra. Megindult az ifjúság, nagy „secesi“-ja: ki a szabad természetbe, hegyek közé, folyók partjára, közös munkahelyekre, a maguk külön életébe s hiába nyúlunk már utánuk innen a túlsó partról, egyre jobban távolodnak tőlünk.

A mai leányifjúságot nem egy generáció, de egész világ választja el a háború előttitől. „Les ames closes“. Bezárt lelkek — mondja róluk egy finom francia regényíró. Igaz, vagyunk már elegen, anyák és nevelők, akik le szállva a generációs tekintély magaslátáról, a sprangeri „felfelévívó megértés“ baráti mozdulatával igyekeznünk közeledni az ifjúsághoz. És mégis: milyen különösek és nyugtalanítóak ezek a mi találkozásaink a mai fiatal lánnyal! A vonzódásnak és taszításnak, félénk támaszkeresésnek és lázadó ellenállásnak, önmaguk feltárásának és konok elzárkózásnak izgalmas erőjátékai!

Itt állanak előttünk fiúsan karesún, egészséges magabizással napbarnított arcukon. Hosszan vitáznak velünk, még többet egymással és fiúpartisaikkal, vizparti napsütésben, holdfénynél, szénakazlak tetején. Kár a fejcsóváló nagymamákról, igazán nem történik egyéb, talán még annyi sem, mint egy régi rózsaszínű bál éjszakán. Tudatosak, tudnivalógyók, kíváncsiak, az élet felé fordulók. Telve vágyódással egy eljövendő jobb világ és tisztább élet után.

És mégis — minden igyekvő ösztönességük, tudatos magafeltárásuk mögött van valami védekező bizalmatlanság, fel nem oldott bizonytalanság, érzelmi és gondolati határozatlan-

ság, a cselekvéstől visszariadó gátoltság. Beszélnek magukról s alig mondanak nekünk valamit. Vallani akarnak s nem tudnak megnyilatkozni. Valami bennük megközelíthetetlenül hallgat. Elfejlődtek mellettünk. De vajjon — kérdezzük aggódó kétséggel — nem önmaguk mellett is?

Hová lett az előző, jogaiért küzdő női nemzedék ideológiai biztsága? Tettrekész szociális és politikai felelősségvállalása? A nőmozgalom fejlődési vonalában mintha törés állott volna be, a mai női fiatalságot legbensőjében egyéni életének problematikája foglalja le. Tépelődő magakeresésében újra a reakció gyűrűvonalába kerülnének!

Tragikusan nehéz a nevelői Eros harca ezért a mai leánylélekért. Bizony a generációk összekötő és kihullott gömböstüje éles hegyével a mi szívünket találta! A kétség, esalódottság, a sértődött visszautasítottság sebző tüskéjével. Eppen azt a női nemzedéket, mely átmeneti, harcok életével feltárta előttük az áporodott leányszobák ajtaját a természet, a hivatás, egy magasabb asszonyiság és emberiség felé.

A mi hibánk volna egyedül, hogy nem tudjuk őket megfogni legmélyebb érzéseikben és ösztöneikben? Hogy nem tudjuk ráeszméltetni őket az előbbi nemzedékek szenvedésével kiharcolt szabadságuk nagy szociális kötelezettségeire?

„A nő nem árulja el a maga titkát“ — torpant meg annak idején az asszonytalan filozófus, — Kant — az asszonyiság és anyaság kozmikus misztériuma előtt. Hosszú századokon át hallgatott és vegetált a nő, mint a fajfenntartás passzív eszköze, egészen leköttve fizikai anyaságában. Azért is lehetett olyan sokáig szolgaságban tartani. Soha nem kerül a történelem fénye elé, mit szenvedett az asszony nemisége infernójában, az odaadók és megtagadók lelki nyomorúsága, az elhallgatottak néma kórusa nem szólal soha meg.

De évszázadok hallgatása megtörtött . . . A nőmozgalom történelmi tette, hogy kiemelte a

nőt kizárólagos nemi voltából, testi kötöttségéből és egyéniségét felszabadította. A feminizmus betöltötte hivatását, amikor megvívta a maga szervezett szellemi, gazdasági és szociális harcát a nő egyesjogúságáért. S ha a konkurrenciaharc fel is zajlik még az egyéni sorsokban, történelmi perspektívából ítélve, a nőmozgalom harcok időszaka már lezárult.

Ezen a ponton válik el a mai női ifjúság generációs feladata az öt megelőzőétől. A feminizmus kiépítette az ideológiai kereteket, a mai fiatalság feladata, hogy ezeket az új életformákat valósítsa és kitöltse. Nem gyűléseken és tiltakozó határozatokban dől el a nőmozgalom további sorsa, hanem millió és millió asszonyélet megindulásában, szervezésében és életmódjaiban. Az új életmódadásoknak ez a kiépítése súlyos generációs feladata a mai leánynemzedéknek. Innen nyugtalan támaszkeresése és mégis ösztönös védekezése az előbbi nemzedékkel, női szervezetekkel szemben. A szövődő, bontakozó új életnek nyugodt, érlelő magányra van szüksége.

Az új női típusra sokkal nagyobb feladat hárult, mint amióra mi magunk vállalkoztunk. Lehet-e csodálkozunk, hogy még nem tud egészen megbirkózni vele, hogy nem tudja a nő új életlehetőségeinek egész programját, a nemiség, anyaság, hivatás terén, szociális és állampolgári téren egyszerre megvalósítani? Nem érthető-e, hogy elsősorban legmélyebb ösztönein épülő egyéni feladatainak átértékeléséhez fogott?

Messze és nehéz az út az egyenjogúság szemjéjétől a nő szociális feladatainak tudatos felismeréséig. Még messzebb hivatása majdani teljességéhez, a kozmikus és szociális erők nagy szintéziséhez.

Bezárt lelkek! De hallgató magányukban az ösztönön bizossággal már új világot építenek, melyben asszonyiságuk titkát a maga tisztaságában feltárhathják. Egy új világot, amely meg tud majd állani gyermekeik kérdő, tiszta tekintete előtt.

(Budapest.)

Balogh Mária

KATONA DR
JOGI SEMINÁRIUMÁTÖSMERI MINDENKI
IV., CALVIN TÉR 2. SZÁMSORSJEGYET mindig
BENKÖNÉL vegyen
(ANDRÁSSY-ÚT. 56.)
BANKÓT ER!

II. OSZT. HÚZÁSOK: MÁJ. 13-16.

Individuálpszichológia és pedagógia

Hosszabb idő óta köztudomású már, hogy az egészséges és ideges ember között nincsen alapvető, strukturális különbség, hogy a lelki egészség és betegség között nem húzható éles határ és egyazon lelki törvényszerűségek érvényesülnek az egész skálán, amely az egészségestől a neurózison át a pszichózisig terjed.

A lelki törvényszerűség egységének e fölismérésétől már csak egy lépés vezet annak a feltételezéséhez, hogy a lelki betegség nem tekinthető olyan abnormitásnak, amely az „Erbmasse“-ban megadott és végzettszerűen kell beteljesednie az erre predesztinált egyéneknek, hanem inkább fejlődésbeli elhajlásnak kell fölfogni, amely kisebb-nagyobb mértékben, számos tényező függvényeként minden egyén egészséges emberré válásának útjába állhat.

Ha a lelki betegség azonban tényleg elhajlás eredménye, akkor hatásosan csak a megelőzés útján lehet a küzdelmet felvenni ellene. A megelőzés eszköze pedig szükségszerűen csak a pedagógia lehet.

Alfred Adler bécsi ideggyógyorvosnak, az individuálpszichológia megalapítójának sikerült ebből a megfontolásból kiindulva olyan pedagógiai elméletet kidolgoznia, amely kristálytiszta egyszerűségében alkalmas arra, hogy egészen széles rétegekben elterjedhessen és szülők és pedagógusok százainak kezében tökéletesen hasznavehetőnek bizonyult.

A. Adler az egészség kriteriumát a felnőtt emberre vonatkozóan abban állapítja meg, hogy meg tudja-e harmonikusan oldani

1. a közösséghez,
2. a munkájához és

3. a másik nemhez való viszonyhoz hármas feladatát. A gyermeknek ilyen felnőtté való nevelése lesz a pedagógia célkitűzése.

Hogy ennek a célkitűzésnek a nevelő meg tudja felelni, pontosan kell ismernie:

1. a gyermek lelki struktúráját és a lelki fejlődés törvényeit,
2. a tényezőket, melyek a gyermek fejlődését befolyásolják,
3. a helyes irányítás, nevelés eszközeit.

A. Adler zseniális meglátóképessége rávezette, hogy a köztudomású biológiai tény, miszerint a fogyatékos szervek azt a hiányt, mely fogyatékoságukkal az összszerkezetre hárul, működésbeli túlkompensálással egyenlítik ki, átvigye a lelki élet területére is és

megállapítsa, hogy az emberi lélek harmonikus fejlődését az szabja meg, mennyire és milyen úton tudja a gyermek a felnőttek társadalmában elfoglalt helyzeténél fogva természetesen fönnálló alacsonyabbrendű érzését kompenzálni, illetve túlkompensálni.

A gyermek viszonylagos alacsonyabbrendűsége normális körülmények között egyre csökken növekedésével és ezzel együtt kell, hogy csökkenjen alacsonyabbrendűségének érzése is.

Az alacsonyabbrendűségi érzés (Minderwertigkeitsgefühl) nyomása alatt a gyermekben megszületik ennek az érzésnek antipódusa, a hatalmi, illetve érvényesülési törekvés, amely az előbbi érzéssel mindig egynes arányban áll.

Ha ez az alacsonyabbrendűségi érzés szubjektíve túlméretezett, az érvényesülési törekvés betegessé fajul. Ahelyett, hogy a gyermek és felnőtt közötti különbség fokozatos nivellálódásának hajtóereje lenne, örökké nyugtalanító becsavargó, a neurotikus ember kínzó szellemévé válik.

A gyermek fejlődését befolyásoló tényezők:

1. a testi adottság,
2. a család szociális helyzete,
3. a családi konstelláció (szülők, testvérek, testvérsorrend),
4. a gyermek neve és
5. a nevelés.

A nevelés a felsoroltak közül az egyetlen, mely nem sorsszerű és megváltozhatatlan, tehát az egyetlen eszköz, mely a többi tényező ellensúlyozására alkalmas. Ezért kell a nevelőnek minden felelősséget vállalnia és balsiker esetén mentő körülmény gyanánt még a testi adottságra sem hivatkozhatik.

Ezt a teljes felelősséget a nevelőnek vállalnia kell, mert csak felelősségének tudata vezetheti odáig, hogy balsikereiből saját elégtelenségének konzekvenciáját vonja le és állandó önkorektúrára kényszerülve, kijavítsa elkövetett hibáit. Amelyik nevelő erre a belátásra és önkorektúrára nem képes, az csak autoritatíve tud nevelni s akár elkényeztető, akár túl szigorú a nevelése, mindig zsmok és elnyomó marad a reá bízott gyermeki léleknek, kerékkötője spontán és egészséges fejlődésének és nivellálódási törekvéseinek.

A gyermek és a felnőtt közötti nivőkü-

lönbség állandó kihangsúlyozásával kimélyíti a gyermek fogyatékosági érzését, és megakadályozza a helyes kompenzációban azzal, hogy kényeztető neveléssel nem ad módot neki az öntevékenységre, vagy szigorúval kötelességének tartja, hogy a gyermek teljesítményeinek aláértékelésével megtörje a gyermek önbizalmát. Mindkét esetben oppozícióba kergeti a helyes önértékeléstől és saját hasznosságának élményétől megfosztott gyermeket, aki már most a maga szempontjából ítélve jogosan látja ellenségét szülőiben, vagy nevelőjében. Végtelen bizalmát a család és ereje fokozott bizalmatlansággá változtatja. A gyermek örökké résen lesz és bizonytalanságában az önvédelem passzív vagy agresszív eszközeihez fog menekülni aszerint, hogy maradék bátorságából mire telik. Az elkényeztetett gyermek legtöbbször tehetetlenségével zsarnokoskodik elnyomóin, saját fügyvereikkel győzedelmeskedve felettük, a felszigorúan nevelt pedig nyílt vagy rejtett ellenszégüléssel védi pozícióját. Mindkét esetben törekvésüknek fókuszában nem a felnőttel való nivellálódás, hanem a felnőtt fölé való kerekedés, a felnőtt feletti uralkodás áll. Ezek a gyermekek helyes önmérséklés hiányában és hatalmi vágyuktól sarkalva képtelenek lesznek az objektív megismerésre és az emberi közösség által megszabott lehetőségeknek csak torz, a valóságnak meg nem felelő képét kaphatják. Nem ismerik a közösség törvényeit és így képtelenek érvényességük szerint igazodni, képtelenek helyüket a közösségben megtalálni és betölteni.

Az így fölnövekedett ember nem lehet alkalmas az említett hármas feladat kielégítő megoldására. Vagy a közösséghez való viszonyában, vagy munkájában, vagy a szerelemben esodott fog mondani, és kiegyensúlyozatlan, boldogtalan, neurotikus lesz.

Az individuálpszichológiai iskolázott szülő vagy nevelő minden eszközt fel fog használni arra, hogy a gyermek egészséges fejlődésének zálogát, ú. m. önbizalmát, helyes önértékelését, saját képességeibe vetett hitét és az élethez való bátorságának töretlenségét átmentse a fogyatékosági érzés és a hatalmi törekvés Seylláján és Charybdisen.

A jó nevelő a nevelés célját állandóan szem előtt tartja és minden fölmerülő nehézség, vagy konfliktus megoldásánál a cél elérésére fog törekedni. Igazolni fogja végtelen türelmével és jóindulatával a gyermek belé vetett bizalmát és a felnőtt és gyermek közötti nivőkülönbség kihangsúlyozása helyett le fog ereszkeszteni, ha kell, a gyermek nivőjára. El fogja vetni az autoritatív nevelés minden eszközét, le fog mondani a dicsérés

NIKOLAJ OGNYEV:

Kosztja Rjabcev napiójából

Oktober 29. Beszélgetünk Szerjosza Blinovval. Azt mondta:

„Benn vagyok ugyan a tanulók bizottságában, de az a nézetem, hogy a mi önkormányzatunk hajtófát sem ér. Micsoda önkormányzat az, ahol mindenkinek úgy kell tancsolnia, ahogy a sok „skrab“ fityűl! Túlságosan sokat vetünk át a régi iskolából. Itt van mindjárt a kötelező köszönés. Minden tanuló tartozik a skrabot üdvözölni, ha aznap először találkozik vele. Ez helytelen; a tanulóknak talán nincs is kedve hozzá. Vagy például, hogy fel kell állnunk, ha a skrab belép az osztályba. Ennek ugyan nincs nagy jelentősége, mert hiszen már nincsenek osztályok és az auditoriumokon ritkán fordul elő.”

Teljesen egy véleményem voltam vele. Szerjoska Blinov megkérdezett, támogatnám-e, ha szót emel az ilyen önkormányzat ellen. Megírtam. Hiszen igaza van. Alapjában véve csakugyan nincs önkormányzatunk. Ha a tanulók bizottsága elhatározza valamit, a határozat először a skrabok elé kerül, azután az iskolaszovjethoz és csak akkor lép életbe, ha itt megerősítik. Vagy például akármelyik skrabnak joga van, hogy a tanulóknak erkölcs-prédikációt tartson. Velem is megessett ez már jónehányszor.

November 11. Vasárnap. Nagyon hosszú közgyűlés volt. Először a régi tanulóbizottság jelentése. Minden szokás szerint ment, mikor Szerjoska Blinov, a régi bizottság elnöke hirtelen kijelentette, hogy utójára vesz részt a bizottságban és jelöltségétől végleg eláll. Es miért? A tanulóbizottság nem más, mint „egy rokkant, mely a skrabok mankóin csettlik-botlik“ vagyis nem képes önálló tevékenységre és mindenben a skrabokhoz kell alkalmazkodnia. Szerjoska „tanító“ helyett minduntalan „skrab“-ot mondott és ez ellen néhány skrab tiltakozott. Most Zinaida Pavlova állt fel és megkérdezte, mit gondol valaki. A tanulóknak már nem is kell tekintettel lennie a skrabra, ne is vegye-e ember-számba és hogy hajlandó-e még engedélyezni neki az „ember“ nevet? Szerjoska Blinov nagyon megsértődött; nem is akart tovább beszélni, de a fiúk unszolták. Erre kijelentette, hogy az örökös felállást és a kötelező köszönést előítéleteknek tartja és azoknak többé nem veti magát alá. A hosszú Zinaida csak azzal válaszolt, hogy mindig mintatanulónak tartotta őt és nem is tudja, mi szállta meg hirtelen. Talán bizony már a mosdást és fűszülködést is előítéleteknek tartja? Erre Szerjoska megint megsértődött és nem akart tovább beszélni. Most Almakfisz állt fel, kijelentette, hogy nem csodálkozik az egész dologon, mennyiségileg a kor felesleges jut benne kifejezésre, minőségileg viszont túl van jón és rosszban. Azt hiszem, ugyanazt mondta ak-

kor is, mikor én kaptam össze Jelnikitkával és akkor se volt se füle, se farka a dolognak. A skrabok minden unszolására ellenére Szerjoska megmaradt a maga meggyőződésénél és vele tartott az iskola többsége. Láthatólag csak egy pár lány állott a skrabok mellett, köztük Lina és a fekete Szója. Szója, valahányszor Szerjoska beszélt, mindig közbeszórt és fűjt, mint egy gőzmozdony: ff-ff-ff-fu.

Ezután következett az új tanulóbizottság választása. Meglepetésemre és egészen akaratom ellenére engem is megválasztottak. Kívülről az én csoportomból még Szilfida Duniinát, Ennek disznaja van! Ahová engem beválasztanak, oda bekerül! Ő is. Nem baj; lehet vele dolgozni, valahogy más mint a többi lányok. A Tanulók Bizottsága állítólag a legfőbb önkormányzati szerv. Alája tartoznak az egészségügyi, a kultur- és a többi bizottságok. Már tudniillik forma szerint; valójában mindenki azt teszi, amit akar.

Jelnikitkával találkoztam a folyosón. Megkérdezett: „Mikor szándékszik a penzumát megbeszélni, Rjabcev elvtárs?”

Azt feleltem: „Mihelyt lehet. Kaurova elvtársnő, jelentkezem a vizsgára.“ Ő: „Már mindenki átvette a novemberi penzumot, csak maga nem.“ En azt mondtam: „Van még idő és sietve odébbálltam. Nem bírom ezt a nőt!”

Megjegyzés: „Skrab“ a tanítóé neve. *Skolni robotnik*=iskolamunkás rövidítése.

és jutalmazás szokásos formáiról, melyek a gyermek szemében szuverén hatalom kegyo-sztásai és le fog mondani a szokásos bünte-tésekről is, melyek a gyermekben a tehetetlen kiszolgáltatottság érzését ébresztik. Vigyázni fog arra, hogy a gyermek minden cselekedete-
tének logikus konzekvenciáját megismerje és viselje is, hogy minden konfliktusból egy tanulsággal gazdagabban, de esorbítatlan önérzettel kerüljön ki. Igyekezni fog minden adott alkattal arra, hogy a gyermeknek saját életéből adódóan demonstrálja, hogy a közösség játékszabályainak negligálásával és a közösséggel való minden összeütközésből az egyén húzza a rövidebbet.

A nevelő soha se diktáltassa magának nevelési beavatkozásának időpontját a gyer-mektől. Ha a konfliktus pillanatában nem érzi magát alkalmasnak teljes objektivitásá-

Gedő Lípót ceruzarajza

nak megőrzésére, odázza inkább el az elinté-zést, mintsem hogy hibát kövessen el. Negli-gálja a gyermeknek hatásra beállított neve-letlenségét, bátorítsa, amikor csak lehet és használjon fel minden kínálkozó alkalmat arra, hogy a gyermeknek az életéről való he-lyes ismereteit kibővítsen.

A jó nevelőnek állandó készenlétben kell lenni és ha egyszer hibát követ el, meg kell találnia a módot arra, hogy az elkövetett hi-bát a gyermekkel megbeszélje, anélkül, hogy egymáshoz való viszonyuk azon hajótörést szenvedjen.

Ennek a viszonyban örökké alakító köl-
csönösségek kell alapulnia, mert mint Ferdi-
nand Birnbaum mondja:

„Erziehung ist Schöpfungshilfe.“

(Budapest)

Moór Mária.

AHOL ÖRÖM A TANULÁS

BÉCS, AZ IDEÁLIS ISKOLÁK VÁROSA

Az egykori Kaiserstadt, a valcerek és bor-dalok régi, kedélyes birodalma, még ma is csak ezekről híres. A patinás tradíció hazug mesefátyla takarja a külföld előtt Bécs város új, őszinte képét.

Idén lesz tizenöt éve, hogy Bécs megszünt Kaiserstadt lenni, hogy győzött a forradalom, megalakult a köztársaság. Ez a tizenöt év alaposan átformálta a várost.

Céltudatos munka volt e tizenöt év kitű-zött feladata. Bécs város mai szociális kultú-rájával és Wohlfahrts-intézményeivel ver-seny nélkül áll egész Középeurópában.

Bécsben ma már nem létezik betegséggel, éhhalállal elhagyatottan küzdő ember; nem létezik már rongyos, elhanyagolt, züllött gyermek az utcán; nincsenek hajléktalan esa-ládok a szabad ég alatt, a hídfólyókáinak tövében.

A borzasztó nyomor, a munkanélküliség és gazdasági krízis réme ellenére, büszkén mondhatja a mai Bécs magáról, hogy a ron-gyokban, szennyben, ijesztő nyomortanyák falai között haladó emberek már csak sötét emlékei egy elmúlt kornak. A legszegényebb munkanélküli is emberséges lakásban él és kap annyi segítyt, hogy kenyere legyen.

És a gyermekek...

Már az anyatestben gondoskodik a város a proletárgyermekről és nem engedi szem elől, míg fel nem nőtt, míg érett, értékes tagja nem lett a társadalomnak.

Ilyen szellemben vezetik az iskolákat is.

Az osztály iskola régen leszerelte a könyv-ből való magolást, könyv nélkül való mecha-nikus betanulást a különböző unalmas „sza-bályoknak.“ A mai iskola az *élményre* van beállítva. A megélt, meglátott, átértett dol-gok felfogására, megértésére. A gyermek ter-mészetes tehetsége, individuális beállítottsága, érdeklődései, ambíciói, mint fontos szempon-tok szerepelnek a tanítás módszerénél. A régi *magoló iskola* helyébe a *munkaiskola* lépett.

Minden gyermek, mint egyéni tagja a kö-zösségnek, dolgozó ember, lelkesült munka-társ a közös tevékenységben. Tudja, érzi, hogy szükség van rá, hogy az összesség érde-kében fontos az a kis rész is, melyet ő képez és boldog buzgalommal vesz részt mindenben, mert csak olyasmivel foglalkozik, ami ér-deklő, ami színessé, gazdaggá teszi életét. Így tanulnak. Az első elemi, a „Tafelklasse“-től kezdve fel egészen a „Hauptschule“-ig, mely az elavult „polgári“ helyébe lépett és a közép-iskola rokona.

Az elemiben nem ismerik már a „tanren-det.“ Nincsen már semmiféle előre szabályozott „rend“, a gyermekek az életből tanulnak, vagyis egységesen és alkalomszerűen, nem pedig beskatulyázott, óránként változó „tan-tárgyak“ szerint. És megnyílt az osztály ajtaja, megszünt a padokhozrögzítettség, az iskolák megtanultak sétálni, mozgásközben

tanulni, tudatbafényképezni a tavaszt, a ter-mészetet, a múzeumok kinestárát, az ucca képét, a gyárak munkáját. Bécsnek ma már mindennapos képei a vándorló iskolák zajos, örömsői sorai, kedves, fiatal tanítókkal, kik pajtásos közvetlenséggel mozognak a kis diá-kok között.

Megszűnt az osztályban a padosor-
szer. Saját kis széke, kis asztala van minden tanulóknak. És nincs már pódium, meghalt a katedra: régi trónusa a fegyelemnek.

Az unalmas olvasókönyv is már csak az idősebb korosztály iskolaemlékeiben él. Pótol-ják bájos, kis könyvecskék, melyeknek kül-seje és tartalma egyformán szép és célszerű. Az „osztály-lektürt“ nem kevesebb, mint 102 ilyen könyvecske képezi évente. Mesekönyv-szerű, szellemesen összeállított, gyönyörű raj-zokkal díszített kis mesterművek ezek, melyek észrevétlenül és játszva vezetnek be a számtan, a nyelvtan, földrajz és természet-rajz titkaiba...

Minden gyermek kap az év folyamán a várostól egy tizenkötöttes kis kézikönyv-tárt ajándékba... És az összes tankönyvet, melyre szükség van, díjtalanul használhatja.

Kötelező iskolórak csak délelőtt vannak. Délután ingyen kurzusok várnak a tehetséges

SZÜLŐFÖLDEM.

— S. Jesszenin. —

*Megúntam a szülőföldem.
Roppant vágyaimban buzatáblák nyujtónak,
Itt hagyom kunyhómat,
Csavargó vagy tolvaj lesz belőlem.*

*Lakóhelyem feltalálom
A nap aranyfűrtjeiben,
Este kedves barátom rajtam
Köszöri majd késepengéjét.*

*Síkon át a sárga út
Tavaszi fényben ragyog.
Földem, honnan nevem hoztam,
Küszöbétől messzező.*

*De egyszer visszatérek a szülői házba,
Hogy mások boldogságával vigasztalódjam,
És egy tavaszi este, kabátujjammal
Fölakasztom magam az ablak alá.*

*Vonító kutyák kísérik
Mosatlan testem a földre,
És a sövénymenti szürke fűzek
Szeliden köszöntik majd az érkezőt.*

*És a hold majd továbbúszik,
Evezőt a tóba ejti, és mint eddig,
Oroszország is éli napjait:
Táncolni fog és sírni a sövény körül.*

(Gömörskáros) Ford. Vass László.

gyermekre. Nyelveket, kézügyességet, fizi-kát, kémiát, rajzolás tanulhat már az ele-mista is, ha kedve tartja.

De nemcsak a szellemi ellátásról gondos-kodik a példás iskolák városa.

Bécs ma az egyetlen nagyváros a világon, amely azzal díszeskedhetik, hogy egy éhező gyermek sem él falai között!

Az iskolából ebédelni, uzsonnázni mennek azok a gyermekek, kiket szülői nem tudnak kellőkép eltartani. Ingyen kap minden sze-gény gyermek jók, tápláló kosztot.

Orvosi rendelés természetesen szintén van az iskolákban, a beteg gyermekek orvosát, gyógykezelést, quarcólast, nyaralási kiutalást kapnak. Fogklinikák is vannak minden kerü-letben, kötelező évente kétszeri vizsgálattal. A gyermekeket megtanítják a fogtisztítás helyes módjára és fogkefét ajándékoznak. Mindennemű kezelésben részesülhet ingyen minden gyermek, akinek szüksége van rá.

Egy óriási épület a bécsi „Iskolások szá-lója.“ Gyönyörű, tágas hálószobák, társas-termek, ebédlők, fürdőszobák várnak itt a külföldi iskolásokra, akik meg akarják látogatni az új Bécsot. Ingyen lakhatnak ebben a hotelben teljes ellátással és a Stadtschul-rat gondoskodik programjukról, vezetősü-k-ről, szabadidejükről. A legtávolabbi országok-ból jönnek vendégek ebbe a vendégszerető házba és sokszáz idegen gyermek élvezi évente Bécsnek e nagyszerű ajándékát.

Ennek az új iskolának ügyes-bajos dolgai-ban a szülők is résztvesznek. Minden iskolá-ban Szülők Szövetsége alakul és rendszeres gyűléseken tárgyalják meg a gyermekek fej-lődésére vonatkozó aktuális dolgokat. Kilenc-
ezer Elterntat (szülői tanácsadó) vezet ezt a nagyszabású organizációt. Már nem áll mint két idegen ország az iskola és a szülői ház egymással szemben. Nagyon sok kellemetlen, a gyermekpsziché zavaró hiba kiküszöbölődött ezzel...

De milyen is tulajdonképpen egy ilyen ideális iskola?

Megnéztünk egyet, a legmodernebbek és iegújabbak közül: ez egyik külső kerületben van, kizárólag proletárgyermekek látogatják.

Gyönyörű, modern épület, egyenes, lapos tetővel, melyen fehér rács védi a tágas ter-raszt... A ház körül kert, apró fákkal, pompás virágokkal — ez már mind a tanulók kertészeti tevékenységének eredménye — és távolabbi nagy torna-és sportpálya... A széles bejárat tágas hall-ba vezet, mely in-kább előkelő hotelfoyer-hez hasonlít. A leg-modernebb „sachlich“ architektúra, világos-zöld csempé mindenütt, széles lépeső, zöld-lakkos acélkorlát...

Két emelet és a terras. Napos folyosók, melegvízfűtés, ventiláció, mely télen föl-melegített kertilevegőt pumpál az osztá-lyokba...

Az „osztályok“: tágas, világos szobák, kis asztalokkal, székekkel, körben, rend nélküli, ahogy jön, színes képek, gyerekrajok a fala-

kon, virág az asztalokon. Iskola ez még, vagy már üdülőhely...?

A tetőtérasz fényözönben, asztalokkal, székekkel, itt tanulnak, ha szép az idő és itt rajzolnak festőállványokon, szabadon, mindegyik tetszés szerint... Modell: a környék, a zöld táj... Itt lármáznak a szünetben is, vagy lerohannak a kertbe gereblyézni, ázni, rózsabokrot ültetni...

Ha esik az eső, bevonulnak a sportpályáról az óriási tornaterembe, melynek egyik

fala üveg és a kertre nyílik... Játék után pedig vár a szomszédos helyiségben a fehér-csempés zuhany- és medencefürdő...

Víz, napsütés, levegő, öröm, játék, boldog haladás osztályból osztályba...

A gyermekek paradicsoma a bécsi iskola... Most már csak az kéne, hogy ha kitanultan, okosan, egész emberként kilép az új generáció az életbe, ne a munkanélküliség sivár poklába kerüljön...

(Bécs)

Zemplényi Livia.

A magolás alkonya

Sok száz esik mostanában a tanulóifjúság túlterheléséről és örvéndetes egyértelműséggel jelenti ki miniszter, tanár, szülő, orvos, tudós és publicista, hogy a *tanítandó ismeretek körét szűkíteni kell*. Végre! Nem hiszem, hogy akadna csak egyetlen ember is, aki a „tananyag” integritását védelmébe venné, hiszen a tantervek sáncin futó iskolai mechanizmus olyan adathalmazt cipel magával és zúdít gépies pontossággal a diákság nyakába, hogy sokan egész életükre megcsömörölnék tőle. Nemesak a rossz diákok, hanem a jó szülők is fellélekztek, amikor a tanügyi kormányzat nemrégiben bejelentette, hogy hozzálát a „tananyag” lelohasztásához. Az első lépés ez egy eljövendő új iskolatípus felé.

A jövendő iskolatípusát — világhírű reformerek tervei szerint — az különbözteti meg nyilvános oktatási intézményeink mostani rendjétől, hogy a *tudást alá fogja rendelni a gondolkodásnak*. A gondolkodás lesz a cél, a tudás csak eszköz. *Herbart*, a tegnapi pedagógiájának bálványja, úgyis mint bűnbak, megrendült egészségi állapotára való tekintettel visszavonul a közszerepléstől. Biztató tanügyi rendelkezések egész sorából arra lehet következtetni, hogy hivatalos kezek kinyitogatják az iskolák ablakait, hadd áramoljék be egy kis friss levegő. Szellemiek dolgában ugyancsak nyomasztó lehetett már a tantervek légköre, ha még előkelően konzervatív tanügyi illetékeseink is elérkezettnek látják az időt — a szellőztetést.

Végre megkezdődik a sóprögetés a „tananyag” pókhálós lim-lomjai között, különösen a polgári és a különféle középiskolákban. Adatok szürke légiója, amelytől csak úgy dagadoztak az utóbbi évtizedek tankönyvei és diák koponyái, óska lexikonok ittfelejtődött címszavai, az iskolai esengők szavára mindegyik felkísértő jószándékú, de kártékony olvasókönyvi dilettantizmus közt lesz dolga seprőnek, lapátnak!

Kevesebb lesz az *üres szó* az iskolákban és több lesz — merjük-e remélni? — több lesz a *tett*. Végre a magyar diákok is kiemeli passzivitásából a meghirdetett tanügyi reform. A népiszkolák sokhelyütt nekilendült újszerű munkája és a polgári iskolákban teljes sikerrel bíztató kísérletezések után — ha nem csalódkunk — a középiskolákban is ráternek a diákok kezdeményező kedvének élesztésére, a serdülő szellemi erők felszabadításának és ön-

kéntes munkábaállítási módjára. E tekintetben történetek már kezdeményező lépések.

A belföldi és külföldi diáklevélezés térhódítása, az iskolai újságok számának növekedése, különféle ismeretkörök és készségek irányában specializált önkéntes munkaközösségek létesülése, a munkáltató fizikatanítás, a megfigyelésre, kísérletezésre alapított természetrajz-oktatás elrendelése, önképzőkörök vándorgyűlései, egyes osztályok irodalontörténeti vonatkozású kiadványai, a diákutazások hivatalos felkarolása, az országos tanulmányi versenyek meghonosodása — mind olyan részjelenségek, amelyek a magyar közoktatásügy szellemi felzárkózásáról adnak hírt a kívülállóknak. A nagybetűs Elettől évtizedek óta hermetikusan elzárt tantermekben illetékes kezek, nagyon óvatos kezek, megkezdték a szellőztetést.

Minden nevelő optimista. Én erősen hiszek abban, hogyha az iskola megszabadul a lélek nélküli magolás rögeszméjétől, akkor öröm lesz a diákoknak az iskolabáráris és több szerencsével járnak majd — az életben is. Az ifjúságot vissza kell adni önmagának, hogy meg tudja hódítani a jövőt.

(Budapest)

Fenyves Pál.

Vázlat

egy apokaliptikus történetfilozófiához

(Befejező közlemény)

9.

Értsük meg egymást: ezek a szavak, mint jó, piszok, nemesség, hősiesség, képmutatás, gyávaóság, nem objektív dolgok. Ne higgyen az ember azoknak, akik azt mondják, hogy van bűn, és van erény, az erényes ember jó, a bűnös pedig rossz.

Arról van szó, hogy az ember megkülönböztet. Megkülönbözteti azokat a dolgokat, amik tetszenek neki azoktól, amik nem tetszenek. Azokat az ételeket, amik ízlenek, azoktól, amik nem ízlenek. Amik életérzését növelik és, amik csökkentik. Megkülönböztet egészséget és betegséget.

Az ember az utóbbit választja. Önmaga

HABÁN MIHÁLY verseiből

Barátság.

Arany fények bujkálnak a szemedben, szíved melegít, mikor a hegyekről beszélsz.

De jó, pajtásom, veled, így együtt üldögelni!

Régi, régi források kezdenek buzogni, ifjúságom napjai elérnek.

Boros asztalunkat benövi a havasi gyopár és a kocsában boróka-fenyők illatoznak.

Nem is tudom: a szíved verését hallom-e, vagy a lehulló tobozok dobbanását!?

Virágos vesszök.

Szerelmesem szemébe vette a napot, az égő napot szemé végtelen kékségébe merítette.

Olvadozom a hőségétől, mikor előtte megállok!

Szívem kiszáll belőlem és boldog hűséggel forog körülöttem.

Ha kedvesem ránéz: elborítja a föld tavasza; virágos vesszök intenek feléje, édesre érik a szalóca rajta.

Ha elfordul tőle: hideg zúzmara csapódik piros tésztére.

ZORD IDŐK

Megy az ember az uccán. Az ember szívesen esavarog, valahogy természetesebb és emberibb dolog az uccán fagyoskodni, mint benn az alberleti szobában. Ismeretes a viszony, ami alberlők és főbérlek között fennáll. Ez a viszony soha nem változik, mert nem változhatik, mióta az Isten az első főbérlelt megteremtette. Ez a viszony teljesen nélkülözi a gáláns kalandok karakterét, sokkal ridegebb annál. Még augusztusi kánikulában is a sarkok hőmérsékletét megközelít.

De nem erről van most itten szó. Az ember megy az uccán. Az embernek kellemetlen gondolatai vannak, ezek azok a gondolatok, melyekért nem lelkesedik sem olvasó, sem szerkesztő, sem a fűszeres, sem a gázszámlakézbésítő. Az ember leszámolt féligmeddig a realitásokkal, a gázszámlával és az alberleti viszonytal, éjszakánként házkutatást eszközöl detektívekkel, mondhatnám az ember ezeket már semmibe sem veszi. Az élet realitása már az álom határmezsgyéjén jár, kezdnek ezek a dolgok egészen áttetsző szimbolummá válni, a gázszámlás félelmetesen ha-

sonlítani kezd Don Quijótéra, a fűszeres Bresbond kapitányra, még jobban elitolódnak a dolgok, a háziasszony egy tragédiáját ügyesen kibalanszírozó Karenin Annára és a dektív egy vadóc és ártatlan kis nyúlra, aki éjnek idején féltékeny és bizonyos szemérmességgel bekopogtat, mint régi jó ismerős a házastársi alberleti szobába. Az ember tovább megy, látja az uccaseprőt, a rendőrt, a taxisoffort, találkozik a könyvtérjesztővel, aki hisz még a betű isteni küldetésében. A könyvtérjesztő két hatalmas koffert cipel, pillantása gyanakvó, mert azonkívül, hogy kultúrát terjeszt, neki is adósai vannak és ő is adós fűnek-fának. Illegális iradalmat terjeszt, hivatatott a világforradalom felkészítésére. A rendőr bizonytalanul áll a sarkon, a feléje közeledő ügyeleles rendőrtisztet nézi, annak minden mozdulatát és lépését, tőle ugyan ebben a pillanatban halomra lövöldözhetik egymást az emberek, huncut ifjúmunkások tele ragaszthatják tőle a házak falát forradalmisító cédulákkal, az autóbusz elütheti az autót, az autó a motorkerékpárt, a motorkerékpár a biciklit, a bicikli felszaladhat a járdára és ott elütheti az éppen arahaladó pápai nunciust, a rendőrtisztet közeledik most feléje, most minden szabad. Az első emeleti

ablakban mélyen kihajol a prostituált, másik ablakban vele szemben egy apácának készülő zárdai növendék, mindketten el vannak telve egymás undorával. Egy sánta ember taxiért kiált, a soffőr ügyes kanyarral átgázol egy ép, egészséges, hibátlanul kétlábú emberen és szolgálatkészen megáll a sánta előtt. Közben kel a hold, sötét szél fúj a folyó felől és a kültekkel munkanélküljei két párta szakadnak. Az értelmesebb fele forradalmi mozdulatra határozza el magát, jobbábról balábrára áll és századszor, ezredszer, tízedszer megvitatja a kérdést, hogy ellenforradalmár volt-e Marx. A fűszeres kiáll a külteki sarokra és elolvassa az esti lap cikkeit. A fűszeres nem tudja miképpen vélekedjék a világválság felől, mert a fűszeres érdekelt-ségei igen bonyolultak. Vászírlói közé tartozik éppúgy a rendőrfogalmazó és felesége, mint a plakátragasztó Tuti Béla egész családjával. Bonyolultabb teszi a kérdés eldöntését számára még az a körülmény, hogy feleségének züllött nokoaccse kinn él Moszkvában, ahol állítólag lapot szerkeszt és előadásokat tart, viszont egy távolabbi rokona, aki eddig, hogy ugymond a család büszkesége volt, mint városi főjegyző, jelenleg az ügyészségi fogházban tartózkodik.

szelhámasságot, üresfejűséget választja. Nyilatkozat kimondja, hogy az igazság örület.

10.

Semmi sem olyan biztos, mint az; töllünk függ, élünk-e tovább, vagy meg fogunk halni. Semmi sem olyan biztos, hogy nem akarunk tovább élni. És semmi sem olyan biztos, mint az, hogy meg fogunk halni.

Ez minden apokaliptikus történetfilozófia esszenciája.

További magyarázat a dolog fénylő evidenciáját csak elhomályosítaná.

11.

Igaz, kétségtelenül minden szó igaz. De a hang a lázadás hangja. Lehet, hogy mindez theoretikus vélemény? Nem. Mindenki lázad. Az apokaliptikus történetfilozófia lázadás. On est rebelle, quand on est vaincu — mondja France — les victorieux ne sont jamais rebelles. Le vagyok győzve.

Le van győzve Nietzsche, Kierkegaard, Dosztojevszkij, Proust, Rolland — ki nincs legyőzve?

12.

A konzerválás megállás. A konzervatív szemben áll a történelemmel. Nem akarja a történelmet. Meg akarja állítani az időt — vagy visszafordítani. Tagadja az időt. Megszilárdítja magát az erkölcsben; megszilárdítja magát az ízlésben; a divatban; a politikában. Az őszitlen számtalan hazugságot sugall, hogy a tagadást motiválja. Motiválta? Dehogy! Az őszitlen nem intelligens — mondja Nietzsche — és így a célszerűség nem tartozik szempontjai közé. A figyelmet az időről elvonata és a konzerválásra terelte. Minél erősebben konzervatív, annál jobban tagad. Minden konzervatív kétségbeesett tagadó.

13.

Az építés csak bizonyos mértékig termékeny. Amikor maga az építés értelme problematikussá vált, megszűnt produktív lenni. Főlegesen lett az építés, az építő, a konzervátor. Amilyen mértékig terméketlen, olyan mértékig káros. Hátráltatja az élet tempóját. Főlegesen akadályoz. Korszerűtlen. A konzervatív embernek nincs értelme és nincs jelentősége. Terméketlen és hiábavaló.

Ma mindennemű építés korszerűtlen. Nincs alap, amire építeni lehetne. Ez a fundamentum katasztrófájának ideje.

A mára nem lehet építeni. Csak lehet: a világháborúra (erre építenek a legtöbben) az azelőtti békeévekre, lehet a bidermejerre, a szentszövetségre, az ampírra, a reneszánszra, a kereszténységre.

De mit kell csinálni annak, aki restaurálni akarja a XIX. század eljéjét? Ki kellene irtani a vasutat, a hajót, a gyárat, a katonabandát, az angol szövetet, a ceruzát, tollat, dinamót, villanykörtét, gáztüzhelyet, benzint, automobil, Victor Hugot, Baudelairet, Goethet, Beethovent, Sehmann, Wagnert, Manet-t, Böcklint, Nietzschet. Ki kell irtani százharminc esztendő. Mert hogyan gondolja, hogy enélkül restaurálni tudja 1800-at?

A konzervatív, a konzervátor a korszerűtlen. Ki akarja irtani a technikát, a vasutat, a hajót, — ki akarja irtani Dosztojevszkijt, Proustot, Joyce-ot, — ki akarja irtani Cézanne-t, Picassot, Georg Grossot, — ki akarja

irtani a szocializmust, bolsevizmust, fasizmust, ki akar irtani százharminc esztendőnyi időt. Tagad.

14.

Az apokaliptikus történetfilozófia nem tagadás, hanem lázadás. Nem a történelem tagadása, nem irtóháború az idő ellen.

Belaál az idő irányába. Az idővel megy. Nem áll ellent a történelemnek. Nem konzervatívodik. Nem tagadja a történelmet. Akarja. Igent mond a történelemre.

Nem akar korszerűtlen lenni. Nem tagadni akarja a történelmet. Nem akar konzervatív lenni. Destruálni akar.

15.

A destrukció történelmi erő. Igaz, hogy nem ismerik el legitim történelmi erőnek. De a destrukció nem sokat törődik azzal, hogy elismerik, vagy sem. Évezredek óta van és itt van.

Ha valóban történelmi erő — és az — el kell ismerni. Megváltoztatni nem lehet. Fel kell használni.

Nem tovább, mint ameddig szükség van rá. De addig helyesen alkalmazni és kivenni belőle mindazt, amit rejt. Nem szabad elutasítani ennyi lappangó energiát.

Csak a vér és az izzadás destrukciója között lehet választani. Berdjajev azt mondja, hogy a történelem vérből születik és az igazság őli meg. Nem mond újat. A hősiesség, a háború, a küzdelem teremti meg a nagy korokat — a demokrácia, a kispolgárság, a korrupció sekélyesíti el. A háborút kell választani. A vér korszakát. A hősiés destrukciót.

16.

Csak arról van szó, hogy akaratunk ellenére történik, vagy akaratunkkal. Küzdvé a

FIATALOK KÓRUSA.

*Ez a perc a miénk,
beszéljünk egy tiszta és büntelen világról,
hol egymásra talál az ember és a föld.*

Testvéreim!

*mi az alkotás rendjét akarjuk
s az ő ritmusára hangoljuk fiatal vérünket:
erősek leszünk, mint a vastraver,
tiszták akáresak a villanyfény
és igazságosak, mint a Röntgen-sugarak.*

*E napokban élek én és ti velem,
azonosak vagyunk azokkal az emberekkel,
akikről azt írják az újságok, hogy kiváltkép
szerveződnék*

*s szinte megvakulnak a szenvedéstől,
de mi nem várjuk be a végét,
hanem elindulunk csoportosul,
mint a vadludak a tavak tájáról,
mint vonatok a pályaudvarokról:
biztosan és keményen
és füttentyen
a szabadság felé.*

(Bratislava.)

Szatnai Rezső.

tűzvész ellen, vagy belső hozzájárulással. Mert az történik, amit a történelem akar. Hiszen mi akarjuk.

belőle mindazt, amit rejt. Nem szabad eluta-

Lehet rosszul, félig, gyáván, kishitűen, rá. De addig helyesen alkalmazni és kivenni nyomorulttan rombolni. Ez a hősiés destrukció. A mai. Mindenki rombol, de tagadja. Éjszaka följefti azt, amitől nappal elhitette, hogy szötte. Hamis. Hazug.

Az iniciatíva — akarat. Vajjon az-e a legjobb, amit akarni lehet? Vagy az, ami történik? De nem az történik, amit az ember akar? Nincs-e a föld az ember kezében?

Hol vannak a történelem meglepetései? Nem özőlenek elő vándorló néptörzsek távoli pusztaságokról, magas északról, rejtett hegy-észekből. Nem fedeznek fel ismeretlen földrészeket. Nem lépnek fel próféták és hirdetnek új vallást. Nincsenek Caesarok, Gusztáv Adolfok, Napoleonok. Az ember a földet a kezében tartja. Elmúltak az előre ki nem számítható történelmi meglepetések korszakai. Ma a történelem az ember akaratá.

Tudja, hogy mi történik. Látja, hogy ezt a világot többé fenn nem tarthatja. A világ megnefelelőnek bizonyult. Kétezer éve prédikálják a szegénységet s ma már minden prédikátor meggazdagodott. Kétezer éve prédikálják az egyenlőséget és még soha emberi ember nem éhezett, mint ma. Kétezer éve építetek templomokat — amíg „több lett a templom, mint a hívő.” Ezt a világot el kell dobni. Újat kell csinálni. Az ember megteheti. Kezében tartja a földet. Az ember a föld sorsa.

17.

Persze az családok legjobban, aki bizonyos szempontból való rombolást hisz, párt, világnézet, vallás, osztály, nemzet, faj érdekében való rombolást.

Arról van itt szó, amit Goethe mond: Der Mensch soll wieder ruiniert werden.

A bolsevikoknak igazuk van: mindent le kell rombolni, ami nem bolsevizmus. De a bolsevizmus is le kell rombolni. Az anarchizmusnak igazuk van, mindent le kell rombolni, ami nem anarchia. De az anarchiát is le kell rombolni.

Komolyan, fanatikusan, rajongással mindent destruálni kell. Der Mensch soll wieder ruiniert werden.

18.

Technika azért van, hogy könnyebben és gyorsabban kiirtsuk egymást. Morál azért, hogy a kiirtás tényét erkölcsileg igazoljuk. Művészet azért, hogy mindezt megszépítsük és filozófia azért, hogy mindezek fölött még azt is bebizonyítsuk, hogy ennek így kellett lenni.

OPTIKA
FOTO · KINO

PRECIZ
MODERN
MEGBIZHATÓ

HELLER

RÁKÓCZI U. 27

Az ember megy az oceán, ebben a pillanatban halad el mellette a rádió közkedvelt vasárnapi szónoka, Szerb Balambér, komor pillantásokkal sötét szemöldöke alatt. A hit-szónok zsebei tele vannak kegyes és elmélkedő iratokkal, szíve azonban zord kifakadásokkal, undorító hazugságokkal és mellébeszélésekkel van tele. A sarkon áll egy festékkereskedés, tele mindenféle elképzelt és elképzeltetlen színekkel és szagokkal. Az ember elhalad a festékkereskedés előtt és találkozik a forradalmi tanok egyik nagy apostolával, az alpápával, aki hóna alatt egy doboz fehér festékkel éppen távozik az üzletből. A szemüveges kövér alpápa megáll, a doboz fehér festéket zsebébe rejtí és közelhajol az emberhez. „A jövő héten kitor a világforradalom”, mondja az alpápa és egy pillanatra megáll. „Nem értem, hogy akkor maga miért vett fehér festéket”, mondja az ember és láthatólag tényleg nem érti pontosan az esetet. „Ennek semmi köze sincs a dologhoz”, válaszol a szemüveges kövér fiatalember. „Ezzel a lakásomat akarom csak átfesteni. Szembajos vagyok és rosszul látok” teszi még hozzá mentegetőzve, „különböztetés a fehér szín igen higienikus és lakásfestési relációkban divatban van még a Szovjet-

unióban is”. Lassan sötétedik a város. Az ember befejezi szemlélődését, és szemlélődéseinek nyomán rájön lassan a realitásokra.

Hazafelé menet találkozik kövér orvos barátjával, aki szakértő Távolkelet kérdéseiben. „Tudod mi újság?” kérdi a szakértő, „lefogták Hodant, Kischet és Tollert. Jó lesz vigyázni”, teszi még hozzá barátilag. „Az anarkia ideje ez, tele ellenmondásokkal. Tudatlan forradalmárokkal, állig felkészült náccikkal és fasiztákkal. Irodalomszakértő ügyesekkel és esendőörökkel, háborúra uszító lelkesekkel, denuncians és renegát költőkkel, csatadalt éneklő kisdédóvóssokkal, lotyókkal, Marx, „Tökö”-jét olvasó kapitalistákkal, detektívekkel, a holddal, ami nappal kel fel és éjszaka nyugszik és a nappal, mely éjszaka világít. Különbben mit írsz?” kérdi még a szakértő, és kezét fog az emberrel. „Éppen ezt, válaszolja az ember, éppen ezt. Ezt az összevisszaságot, korunk napjait. Ugy, ahogy az maga mutatkozik, a kapcsolatok pontos kimutatásával. A kapcsolatok pontos kimutatása eredményezi a humort, a szatírást és azt a fékezhetetlen gyűlöletet, mely az egészszől kieseng. Az engesztelhetetlenséget, a képmutatás leplezését, végig az egész vonalon. Ahogy csinálták a legnagyobbak, anélkül,

hogy pislogtak volna akár egyik, akár a másik oldal felé. Egyet lehet csak írni barátom, még pedig ezt, azt is csak egyféleképpen, még pedig így. Bemutatni a valóságot a szatíra tükrében, még helyesebben: bemutatni a valóságot, mellébeszélés, kókerkedés és tényhamisítások nélkül összefüggéseiben, száraz és szomorú részleteiben, ami nem is eredményezhet egyebet mint szatírást. És hogy ez mit eredményez, azt láthatod most magad is. Azt eredményezi, amit nálam is eredményezett. Költői hangon szárnyaló vádiratot. Mert gyilkosabb az irodalom és felháborítóbb és veszélyesebb a polgár számára, mint mondjuk háziköltőnk búval bélelt proletár versei, mint háziagitátorunk és házinemzetgazdászunk szemináriumi, amik fölött álmos ásitással áftut az irodalmat kedvelő ügyész. És hogy ez mit jelent, azt tudod. Az uralmon lévők pontos mérlegelési képességét jelenti, azt jelenti, hogy műszereik a lehető legkövetesebbek, továbbá a proletariátus sajnálatos elmaradottságát és befolyásoltságát jelenti. Ettől függetlenül is pontosan állunk a helyünkön, és meggyőződésünk, hogy egy boldogabb időben minket igazolnak a tények.”

(Budapest)

Reményik Zsigmond.

19.

Miért kímélek? Csak azért, hogy kímélek? Ki és mi érdemel itt ma kíméletet? És ez az egész kímélet nem csak az elyengült ember erőtlensége? Mert visszaretten az elszánt és fensőbb rendű történelmi hivatás felelősségétől?

Sohasem azon múlik, hogy miért és mitől. Mindig azon, hogy: ki.

Nem maga a kiirtás ténye esik kifogás alá, hanem a kiirtás motivációja. Nem kétségbeesetten, hazugan, bolondul kell viselni a szent háborút, hanem büszkén, göggel és öntudattal. Nem a kiirtás tényei esnek kifogás alá, hanem azok a személyek, akik irtanak.

A válasz nem lehet kétséges: a mai ember, a gyáva, szatocserkölcsön nevelt, militarizmustól megnyomorított, adminisztrációtól függő, kapitalistáktól kiszármányolt, örült elméletektől megzavart, vallástalan, ingatag, felületlen, elfajzott, beteg, a kor gonosz és halálos járványaitól megfertőzött és mérgezett, neuraszténias, kapkodó, gyökértelen ember — ennek az embernek nincs annyi ereje, hogy fölperzselle azt, amit föl kell perzselnie, ami visszavonhatatlanul és feltartóztatatlanul fel fog perzselődni és elsüllyed a végtelen tengerbe.

20.

Az apokaliptikus történelemfilozófia a történelem hősiessé igentelése. És elsősorban hívő nemzedék nevelése, erős, okos, bátor, szervező nevelés nevelése, amelyik nem tagadja a katasztrófát. A hit egyelőre: a hitettség. Az építés egyelőre: a rombolás. Az okosság egyelőre: az esztelenség. A morál egyelőre: az anarchia. De akarni kell az életet.

Az élet akarata az egyedüli, ami a katasztrófán túlvisz. A katasztrófa itt van. Mindenki látja. A tagadás hiábavaló. Az egyedüli mód igent mondani. Azzal a hittel, hogy a katasztrófán túl is van élet. Mert: van!

Az apokaliptikus történelemfilozófia programja: a katasztrófán túl lévő élet programja. Mi a katasztrófa? Ennek a világunk főkéletes és végleges megsemmisülése. Népvándorlás. Az érzés, a vér, a szenvedély, az élet és az ösztön népvándorlása — az, amely elsöpri a hideg, fáradt, unott, merev, haladokló világot.

21.

„Csak a gyenge tagad és átkozódik” — „és nincs más választás: vagy vagyok tagadó, aki szemben áll az egész világgal (mert az erkölcs, csak hogy uralmából ne engedjen, kénytelen az egész világot gonoszoknak bélyegezni) vagy szeretem a sorsot, a szükségszerűséget, a történelmet, az életet, a valóságot, ahogy mindig volt és ahogy mindig lesz”. — az ember féreg, de „igent mondom a féregre” — „és megvetem a kicsinyke erkölcsi szó példátlan szemtelenségét.”

22.

Szükség van a székszisre, amely kényes és finom és romlott és fölényes, a céltalan kérdézősködésen való hiábavaló szórakozásra. Sokratesre, a hitetlen, de lebilincselő, visszatartó, de elragadó nihilizmusra.

Es szükség van a szenvedélyes székszisre, amely már csak azért székszis, mert irigy arra, aki majd élni fogja azt, amit ő még nem is sejt, aki majd megundorodott attól, ami neki még paradicsomi gyönyörűség, szükség van ennek az embernek székszisére, aki ég s a lángokat hívőseknek találja, Nietzsche, aki félig megszenesedett s azt mondja: fádom.

FELVÉTEL KÉSZE! MEHET...

Fekszik. Sebéből maradék vére szívórog. A járadtság sárga köde a mező felett. Halódó testében már csak egy akarat van: A súly.

Lapulni, nehezedni a földre, Vonzásba olvadni, Megszabadulni minden anyag-ellenes [mozgástól]

Minden mozgástól, amit az idegek [parancsolnak.

Csak anyaggá öntődni vissza.

Az elboruló szemek még fényképeznek. Lát.

Főltte kavargó a felfokozott élet.

Harc.

A láz tombol az életté betegült atomokban.

Emberek rohanják át, Megbotlanak benne Rázuhanak Alulról látja őket Rohadás, Egyformaság... Lehetnek emberek, lovak, fák, tengerek.

Mellette a földön szemébe óriásodva Rovarok

Rohannak, kavarnak, ételt kapkodnak. Birkózás.

Hímek párbajoznak. Egy nőstény tücsök párzó társa fejét rágja.

A vér vöröse föld-barnát nyel.

Egybefolytan zavarosan lát mindent.

A dolgok valójára kijön a zürzavarból.

Csak mozgást lát.

Megszükkült, megállt tudatában világosan, [megfeszültan jelentkezik, amit eddig [a maga mozgásában magyarázva látott.

Már alig gondolkodik

Az élet láza szűnően.

Síma lap, melyről az agy gemnye majdnem [felszívódott már.

Síma lap, mely nem játszik tükröt

Anyagnaturalizmus.

Fák, emberek, ég, felhők, színek, formák: csak mozgás.

Már nem tudja, hogy került ide.

Csökvény tudatában még élnek a magyarázatok képei, de az egyetlen mozgásból már nem tudja külön szűrni magát.

Ellenség Zsarnok. Lázadó. Magyar. Francia. Néger. Skalp. Elvtárs. Ennivaló. Nőstény. Bajtárs. Párba. Tigrisvadást. Óz. Farkas. Bolha. Vörös. Fehér. Nemzetiszív. Hóhér. Mártír. Támadás. Védelem.

Egy nyers élet: atom. Csúszás plazma. Lábak, fülek, szemek, bőr nélkül.

Már csak egy mozgó pont. A mozgás egy pontja. Változó rezgésszám. Mindég változás. Azonos sohamás, Rezgés.

A földön fekszik. A fennakadt szemén át az utolsó pillanattal beemelt kép ürtömbje merevül az agy helyén.

Fekszik. Egy óriási fényképezőgép, melyet a világ utolsó pillanatában kattogtatott el az utolsó mozgás.

(Ujpest.) Izsó Sándor.

PARKETTA ÉS PADLÓBERENDEZÉS

CSAK IS GERO ANDOR
VÁLLALATÁTÓL, VII.,
ROTTENBILER U. 12.

23.

Szabad akarni a morált, a vallást, a társadalmi rendet, a szépséget, a hitet, az egyenes és „jóillatú fából faragott” embert. Szabad akarni a feltámadást, a széthullásból való reorganizációt, a virágzást, az újjászületést.

De ki akarja? Az egyházban: a műkönyvek síró dervis, vagy a botor istentagadó? A művészetben: a polgári ponyva akadémikus, vagy az örülettel fertőzött intellektualista? Az utcán: a yadállattá koplalt munkanélküli, vagy a még vadabb állattá fegyvermezett janicsárhorda? A politikában: a korrupt miniszter, vagy a még korruptabb ellenzék, amely a miniszter korrupcióját túl személyesnek tartja?

„Vérrel vannak bemoskolva és vérrel tisztálkodnak, mintha valaki sárba lépett és sárral akarna lemosakodni.”

Ki akar itt morált, vallást, rendet, szépséget, feltámadást, újjászületést? Ki akar?

Mindenki a képmutatást, ponyvát, paralizist, bestialitást, korrupciót akarja. Nem tudatos. Sorsszerűen. De felelősen. Végzetesen. Gyáván. Önmagának ellentmondva, önmagát is demoralizálva, atheizálva, nyomva, fullasztva, fojtva. Akarja és visszaretten. Mégis akarja. Utána nyúl és felkiált: Nem! — mégis megteszi.

Mindenki destruál és az apokaliptikus történelemfilozófia semmi más, mint a kiesinyes, ostoba, gonosz, szűk, értelmetlen destruktív helyébe a fensőbbrendű destruktívot teszi. Programot ad. Hitet. Lerombolja, ami az élet útjában van, előkészíti a lélek népvándorlását, amely megsemmisíti az elszáradt, elkorhadott, megrohadt régi világot, a civilizációt, a demokráciát, a technizált gorillát, a rőfös királyokat, a főkönyves egyháziakat, a szatocsupoltárokat és mindezek helyébe az új, tiszta, mély és forró életet teszi — azt az új Istent, akit a népvándorlás emberiségének kell megszülni.

24.

Mindezeket csak egyetlenegyfajta ember fogja meglátni, az, aki már megundorodott a bolsevizmustól és fasizmustól, jobb és baloldaltól, de főképpen a középtől: az, aki már megundorodott ügyvédől, orvostól, tanártól, bírótól, hivatalnoktól, rendőrtől, katonától, de főképpen a kereskedőtől; aki nem háborús, pacifista, nem paneurópaihívó, nem népszövegséges, mert megundorodott a papíron készült államoktól; az az ember fogja meglátni, aki maga is úgy jár itt e sűrűre fagyott irtózatban, mint a tavaszi szél: minden szava és érzése oldja és olvasztja az acéllá fagyott kemény halált — az az ember, aki Strindberg és érzi, hogy új Isten van alakulóban. „A halhatatlanok is halandók, a halandók is halhatatlanok, felélednek amazok halálából, meghalnak azok életre keltével.”

(Budapest)

Thomas Mark.

Jó könyv
Szép kötés

Rado Olga

Budapest, Uisegrádi u. 11/a

„PLASZTIKA”

GYÓGY- ES DIVAT-FÜZŐSZALON
V., LIPÓT KÖRUT 28
TELEFON 17-1-72

MEGBIZHATÓ, OLCÓS!

Simándy Pál:

„AZ ELSIKKADT HEGYIBESZÉD”

... Irásatnak gondolat-
menete megkapó s szerin-
tem nagyon igaz”
ROMAIN ROLLAND

Ára 3 pengő. Kapható a szerkesztőségben

GÉPIRÁS, SOKSZOROSÍTÁS

Preciz munka!
Olcso árak!

MERNYIK

VII., ARÉNA UT 72. I. 19

PAPÍRIPARI ÉS
KERESKEDELMI
VÁLLALAT
BUDAPEST
V., SZABADSÁG TÉR 18
(TÖZSDEPALOTA)
TELEFON 20-2-12

CSOMAGOLÓPAPIROK
PAPIRZACSKÓK
CSOMAGOLÓTÁSKÁK

SZEMLE

IRODALOM:

GEORG FINK: *Éhes vagyok.* (Káldor kiadás 1933.) Berlin-Nord. A már-már legendássá vált proletárnegyedben élnek az Éhes vagyok figurái. De Fink nem a „forradalmi” regényekben glorifikált hősekről, hanem a „szegények”-ről az „ötödik rend”-ről ír, azokról az emberekről, akiket a politikai argot lumpenproletáriusnak szokott nevezni.

Innen indul a regény hősnékéle. Már az elindulásánál rendelkezik a szívet megindító szentimentalizmus minden kellékével. Az „anyám mosónő, apámát leütötte a hajókötél” olyan variáció, hogy az apa dologtalan alkoholista, az anya, gyermekeiért dolgozó beteges asszony, a XIX. század utolsó negyede óta témának túlon-túl elcsépelet. Később kiegészíti még a képet a prostituált nővér s a betörővé züllött fivér. A háttérben pedig Berlin-Nord, a maga borzalmas életével. Emberek ezrei és tízezrei élnek egyazon körülmények között s a még meg sem született gyermekek már magukba szívják mindazt a bűnt és piszkot, ami egy négyezer négyezer város proletárnegyedében folygyűlemlik. Fink írja a végén: „sose színlék meg koldulni. Apa továbbra is elissza pénzét, hagyja, hogy a család elzüljék; anya még egyre mos, míg össze nem rogy majd; a nővér mindig az uccára kerül s a fivér a kerék alá”. Ezek az események Finknél valami furesa, eltárgyasított lírává változnak, hogy háttérül szolgáljanak egy, az őnmaga és mások életével szemben tehetetlen ember önéletrajzához. Mindaz, amit lát, valami kesernyős szentimentalizmuson keresztül, egy *semmitmondó és föleg semmittevő humanizmus* oldódik fel Fink szemléletében. Ez a humanizmus mindig a létező elől való menekülést, illetve az azzal szembeni tehetetlenséget jelentette és jelenti. Ez a tehetetlenség néha már a valószínűség határára mozog, érzi, hogy semmiképpen sem tud a létező viszonylatokon változtatni, tehát elmenekül az elől egy valóságfeletti világba azzal, hogy „úgy sem lehet segíteni rajtuk”. A zene világa ez a másik világ és az bizonyos, hogy a legújabb irodalomban nincs senki, aki a zenéhez annyira közeljutott volna, aki a zenét oly plasztikusan megeleveníthetné szavakkal, mint Fink.

Éhes vagyok! Ez lehetne valami eszeveszett, grátakat elsőpró, korlátok leromboló vad kiáltás. De Finknél esendes, rezignált sóhajjal válik minden s ezzel alapjában véve igenli a márt! Ez a könyv súlyos, igen súlyos hibája. Az, hogy tehetetlenségével a reakciót szolgálja. És ezt Fink bódítóan szép stílusa, szavainak muzsikája sem ellensúlyozza, nem ellensúlyozhatja. Aki azonban maradéktalanul tudja élvezni a stílust, szavakat, mondatokat, az sürögősen olvassa el a könyvet. Meglesz a rezonanciája!

(Páris) *Vajda Henrik.*

MONDOTTA: *Vince András bölcsészregény, Máté János gazdalgény.* (Nyíri, rétközi balladák, betyár- és juhászoták. Bevezette és gyűjtötte *Ortutay Gyula.* *Buday György* festszerzőivel. Szeged, 1933.) A Szegedi Fiaatalok Művészeti Kollégiumának derék kiadványa, több okból is figyelmet (és vásárlókat) érdemel. Résztart azért, mert mint *Bartók Béla* hűsvéti nyilatkozatában mondja, „megbocsáthatatlan bűn, hogy a magyar népdalok egyetemes kiadása egyre késik”, másrészt azért, mert a szegedieknek ez a könyve is szimpotomatikus jelentőségű, nem utolsósorban pedig azért illeti elismerés *Ortutay Gyula*

gyűjtését, mert alkalmat adott *Buday Györgynek* néhány kegyetlenül erőteljes, egyéni stílusú, tehetséges kompozíció fábametszésére. A szegedi főiskolák olyan nemzedéket boesátanak az életbe, amely komolyan veszi a kortársak felelősségének elvét s magasabb képzettségét azonnal és közvetlenül a népi sorsközösség szolgálatába állítja. Falun sokat lehet tanítani, de sokat lehet — tanulni is! A néprajzi gyűjtéstől egyenes út vezet a népneveléshez, népegészségügyhez, falukultúrához . . .

(Budapest) *drf.*

H. FALLADA: *Mi lesz veled emberke!* (Nóva 1933.) Bizony . . . mi lesz veled Pinnebergnek népe! Mi lesz veled! *Fallada* alaposan kikészített benneteket. Odarakott a nagyítóleneséje alá s gyönyörűen megírta, nagyszerűen elgondolt regényében megmutatja egész műveltséget. A valódit, azt, amely nem burkolódik kényszerű mosolyba, azt, amelyben a ruha mögött meglátható az ember! Pinneberg úr, a regényhős és Barika, szerelme és felesége élik előttünk életüket. Csupa tényekből tevődik össze ez az élet és mégis annyira látszat, annyira irrealitás az egész. Pinneberg szerelmes, Barika állapotos, megnoisülnek, kiszöknek, megszületik a Lurkó, racionalizálnak az áruházban, komisz az osztályvezető és komiszak a kollégák, mindenkinek bizonyos összegű eladással kell elszámolni a hó végén, Pinneberg kiteszik, minden rosszra fordul és valahogy élnek tovább. Ezek tények, mindennapos, köznap tények és mégis . . . ahogy ez a két ember él, ahogy nem tudatosítják valódi osztályhelyzetüket, ahogy szinte sorragródiaszerűen vesznek mindent, mert egyebet nem is lehetnek, abban benn van ennek az egész kispolgári osztálynak irrealitása, látszatélete és látszateológiája. *Kästner* hosszú legalább intelligenssek, gondolkodnak, ha a talaj ki is eszűszott a lábuk alól, de Pinneberg úrban a gondolat mécesese még alig-alig pislákol, a tényeket, összefüggéseket csak nehezen látják meg, ismerik föl. És csakis akkor, amikor a társadalmi igazságtalanságok brutálisítása személyükben érinti őket, és légtő az ilyen robotosoknak a száma! Rendes a ruhájuk, mert állásukban jól kell öltöznök, de az egész ember nem is áll másból, mint ruhából. Hja . . . egyébre nem telik. Barika és Pinneberg is közéjük tartoznak, de nekik legalább használ az a sok komiszág, amelyen keresztül felmennek. Lassan-lassan kinyílik a szemük és *Falladának* pompásan sikerül pár szóval, néhány mondatral érzékeltetni azt a változást, amely embereinkben végbemegy. Ók maguk is alig vesznek tudomást arról és talán jobb is ez, talán elviselhetőbb teszi életüket. Tőlük már úgysem várhatunk egyebet, mint azt, hogy a Lurkónak átadják, a Lurkóban továbbvigyék mindazt, amire a mai társadalmi rend megtanította őket.

Élmény *Fallada* könyve, mindenkinek olvasnia kell. A fordítás *Braun Soma* dr. munkája, becsületesen igyekszik megközelíteni az eredetit. De minden tiszteletünk mellett, amellyel a fordító személye iránt viseltetünk, kérdezzük *Braun Somától*, gondolja, hogy *mindent* lehet egy fordítónak fordítani? Kästner, Falladát, Werfelt? Féltjük *Braun Somát!* Neki igen jelentős erkölcsi tőkéje van s kár lenne ezt elfecsérelni. Nagy kár lenne! . . .

(Budapest) *déb.*

VICKI BAUM: *Baleset.* (Athenaeum, 1933.) A Helén doktorkisasszony után nem sokat vártunk már *Vicki Baumtól* és így annál kellemesebb meglepetés volt számunkra új regényének olvasása. Kisvárosi emberek élik ebben a regényben a maguk egyforma életét és mivel nem tudnak ebből a fülledt levegőtől, minden mozgást és egyéni szabadságot elgáncsoló környezet-

ből kiszabadulni, hát bekulisszazzák az életüket. Kulisszáik mögött sóvárognaq valami kimondhatatlan és megmagyarázhatatlan „más” után. Ez a sóvárgás azonban csak tárgyatlan nosztalgia marad — amitől nyugodtan folytathják mindennapos életüket — mindaddig, míg valami külső esemény föl nem kavar mindent.

A „Nagyvárosból”, egy más, egészen idegen világból, idecsöppөнn autóbeslet következményekéq négy ember s ezzel tárgyi alapot kap minden eddig elnyomott, vagy csak önmaguknak beavoltot vágyakozás. És a vágyak mintegy akarású válnak. Lovat vet és lángba borul az egész kisváros. De ez a láng, csak — szalmaláng! Nines annyira erő *Vicki Baum* embereiben, hogy vágyaikért szembe tudának fordulni egész eddigi életükkel. Tehetetlenül hagyják ellenni az alkalmat és visszazuhannak régi életükbe, régi formáik és megkötöttségeik közé. Kiegtett és reménytelenül elhasznált embereké lesznek, akik ezután már csak az ellogogott szalmaláng emlékének élnek.

A regény háttérül egy kisváros pompásan megrajzolt szociális rétegződése szolgál. Egyetlen regényében sem sikerült még *Vicki Baum*-nak ilyen eleven embereket és egyetemes embereket megrajzolinia. Őzike pedig, Persentheim doktor kislánya, örökre befészkelte magát a szívünkbe.

A fordítást nem tudjuk ki végezte, mert a fordító, eléggé nem helyeselhető óvatossággal elhallgatta a nevét. És ezzel elintézte a kritikát is!

(Páris) *Vajda Henrik.*

DITTLER IREN: *Az élet álma.* Versek. (Szerző kiadása.) A mai zürzaváros korszakban az emberek közöletis vágya megsokszozódott s föltétlenül ebben kell keresnünk okát annak, hogy poétának száma légio. Persze ez még édeskeveset mond. Sem kultúrérteket, sem tehetséget nem jelent. Inkább a patológus szemében értékes adalékok akkor, mikor a kor hangulatát, lelkiállapotát, betegségeit vizsgálják, mert a versek nagyobb része legalább ösztinte s ez is valami.

Dittler Iren verskötelete tipikus példája a mai közéleti vágyaknak. Nem mintha szerzője nem írna tehetséges verseket — is! (A hangsúly az is en van). De közölni, — nemcsak a jó verseit közli. És ezért kell kötetet vegyes benyomásokkal. Egészen új, hangulatos vers után önképzőköri nivójú zöngemény következik s lerontja az előbbi hatását. Pedig kár, hogy így van. Az egész kötet magán viseli még, hogy kezdőnek munkája. De olyan kezdő, aki talán még megtalálja a maga végleges és kiforrott hangját. Záródedük hadd iktassuk ide egyik szép strófáját:

És-szívem most már a Csenedek

Háza . . .

nem üres mégse:
Nesztelen léptű, mosolygós lakó
benne a béke.
(Budapest) *Simon Andor.*

BERECZ SÁNDOR dr.: *A tőkéletes választójog.* (Kir. Egyetemi Nyomda, 1932.) A magyar politikai követelések homloktengelyében mindig és sajnos, még bizonyára nagyon sokáig, az általános, egyenlő és titkos választójog szerepel. Ez a követelés annyira általános közvéleményünkben, hogy — valamennyi párt programjában szerepel. De csak a programjában! Hogy megvalósításáért kik és mennyire harcolnak, az már más lapra tartozik. *Berecz Sándor* dr. eléggé föl sem becsülhető feladatra vállalkozott könyve megírásakor. Nem nélkülözheti ezt a könyvet senki, aki csak egy kicsit foglalkozik politikával. (És ki nem foglalkozik ma politikával? Politikum egész életünk!) Adatát a legprecízebbek, stílusa világos, szinte vezérszó jellegű és ha már valamin kifogásolnunk kell, úgy csak azt kifogásolhatjuk, hogy

nem beszél a választójog *kiterjesztéséről*, pedig szerintünk ez is elengedhetetlen. És elengedhetetlen úgy az aktív, mint a passzív választójog korhatárának a *leszűkítése* is. Ezek a kifogások azonban nem érintik *Berecz Sándor* dr. könyvének nagyszerűségét és nélkülözhetetlenségét.

(Budapest) *Statisztikus.*

ZENTAY DEZSÓ dr.: *Beszélt számok.* (Franklin nyomda, 1933.) Manapság a statisztika tudománya egyre fontosabbá válik. Azzal, hogy a világ megkisebbedett, hogy a legkisebb eseményre is tüstént reagál valamennyi ország, nagyobb tudásra lett szükségünk, hogy percek alatt tájékozódhassunk. Csak hogy sokan nagy és gyakorta jogos bizalmatlansággal viseltetnek a statisztikusokkal szemben. Hát *Zentay Dezsó* dr.-ral szemben nem kell bizalmatlansággal viseltetni. Fanatikus szakmájának és fanatikus a becsülhetőségének. Kis könyvecskéje érdekesnél-érdekesebb adatokkal mutat rá olyan összefüggésekre, amik csak néki jutnak az eszébe. És aki képes a sorok között olvasni, sok mindent kiolvashat már ebből az I. részből is, amit remélhetőleg igen rövidesen követ a II. rész. *Hathavonként pedig jó lenne új kiadást hozni!*

(Budapest) *Statisztikus.*

SZÍNHÁZ:

KÁDAR MIKLÓS: *Magdát kiesapják.* (Vígjáték 3 felvonásban. Bemutatta a Belvárosi Színház.) Pár nap múlva megnyílnak a Nemzetközi Vásár kapui s megkezdődik a vidékiek s utódállambeliek özönlése. Ilyenkor friss darabról kell gondoskodni s az csak előny, ha a szerző „tehetséges, fiatal újságíró”, pláne, nagyváradi újságíró. *Bárdos Arthur* neárregiben úgy nyilatkozott, hogy a színház csak a nagy sikerekre nem fizet rá. A *Magdát kiesapják*-ot is bizonyára ilyen kasszajavító darabnak szánta. Mert van ebben a darabban minden, ami az ilyen vidékről fölrándulóknak kell. Leányiskola, jópofa lányokkal és kifigurázott tanárnékkal, egy Magda, aki megérdemelne a kiesapatást, ha ki nem derülne róla, hogy nagyszerű szíve van, nagy önfeláldozásra képes, hiszen neki „nem kell kenyérre a bizonyítvány.” Angolba ojtott magyar is szerepel, akinek félrehallott szavai derítéséghen tartják a nézőteret s aki pillanatnyi habozás nélkül belezeret *Magdába* s szállja a happyendet. Minden van szóval s percekre még némi irodalom is fölcsillan. Nem kell megjedni, csak percekre! Mostanában mindenfelől anyni meglepetés éri az embert, még megeshetik az is, hogy sikere lesz a darabnak. A magunk részéről nem lelkesednénk ezért a sikerért. Az előadás igen jó. *Peéry Piri* föllyvást fejlődik, megléssa mindenki, legnagyobb sikereit a Nemzetiben fogja aratni. *Turay* kissé színtelen. *Buttykay Emmi* viszont máris nagyon tehetséges. *Páger* jó s *Réthy Anni*, *Soltész Anni* ugyan-
csak kintütek a népes együttesből.
(Budapest) *déb.*

ZENE:

Sztravinszky?

Kinyitom a tenyerem és az öt új-jamon összeszámlálhatom azokat a Sztravinszky szerzeményeket, amelyek nálunk ismertek. Nem *közismertek* — csak valahol és valahogy hallhatók voltak. Aztán kinyitom a másik tenyerem is és nyálkájára sem tudnám föllelni azt a sok mindenféle frást, ami ugyanerről a szerzőről magyar nyelven megjelent. Sztravinszkyról a muzsikusról, a szerzőről, az előadóról és az emberről, közvetve és közvetlenül, néki, róla, véle és ellene. Ismertések, interjúk, méltatások, megjegy-

BÖNGÉSZÉS

zések, vitairatok és kritikák, kritikák és kritikák! Legalább tízszer annyit hallottam róla, mint amennyit tőle hallhattam. Azért inkább becsukom a tenyerem, az egyiket is meg a másikat is, az aránytalan arányok megfajtását pedig a tisztelt olvasóra bízom. Ez valamiféle kultúrpolitikai keresztretjévténynek is tekinthető. A szerencsés megfajtott jutalmazására, derék filharmónikusaink eljátszák majd a neves szerző egyik legrégebb kompozícióját.

Sztravinszky orosz származású, ezt mindenki tudja. A zenéje azonban nem orosz zene — ezt már kevesebben tudják. Fiatalkori szerzeményeiben még feltalálhatók az orosz zenekultúrához közt kapcsolatok. *Muszorgszky* irányának és a *Rimsky-Korakov* iskolájának minden jellegzetessége megvan benne. A nyugat felé hajló *keleti* impresszionizmus friss vágyait hozza magával Párisba. Ott beleveti magát a Debussy-epigonok színgörgeibe. Határtalan felbuzdulással a végtelenség fokoz mindent és elsőnek érkezik társai közül, a lehetlenségig vitt iram végős határáig. Ezt körülbelül 1918-ban ismeri fel és ekkor kezd új irányban tájékozódni. Atmenetileg a *deszess* köti le, de ebből a periódusból származó művei nálunk már ismeretlenek. A „Fantasztikus szkerzótól”, mely 1908-ban jelent meg, a „Katona történetét” (1918) tíz év telt el és a budapesti koncertteremben szinte kizárólag ebből az időből származó művei hallhatók. Ha egyáltalán hallhatók! *Pergolési Pulesinellájának* átdolgozásával kezdődő új időszak termése, a zongoraverseny (1925) kivételével — nálunk ismeretlen. A pár év előtti kísérletképpen bemutatott Ódipusz-király is végleg elűnt az operaház műsoráról, valamint a napilapok ijesztgetéseinek ellenére odamerészkedők emlékeztéből. És mi maradt? Semmi sem maradt! A fiatalkori *Sztravinszky*, nem a mai *Sztravinszky* és nem az igazi, a teljes, a kifejlődött *Sztravinszky*. Mi csak a fiatalkori műveket ismerjük és ezért a tévhit nálunk, hogy *Sztravinszky* tipikus orosz szerző. Már nem az. Mikor jött, nyugatoskodó keleti ember volt. Közben aklimatizálódott és a viszony megfordult: ma keletieskedő nyugati ember lett belőle. — Oroszországgal való szociális kapcsolatainak megszűnésével, megszűntek a kulturális kapcsolatok is. *Sztravinszky* ma kozmopolita világpolgár. Műveiben származásának orosz jellegzetességei még élnek, de művei nem jellemzik többé az orosz zenekultúrát. Ahogy *Ilya Ehrenburg* nem a mai orosz irodalom.

De ki ismerne a százötvenmilliók mai muzikusait? Csak úgy kutya-futtában említsünk fel egy-néhányat. Melyiket ismered, ó nyájas olvasó? Aki színpadi zenét írjak: *Potocky, Krein, Descevo, Knipper, Gnyesszin* — ahangszerre és zenekarra író szerzők közül: *Gödike, Szirinszky, Jevesszer, Moszolo, Szosetkovics, Ipolitov-Ivanov, Judin* és a megtért *Mjaszkovszky* — a nagyoroszok közül *Paszchenko* és *Szegoroff*, a fehér-orosz *Prohoroff*, az ukrán *Leontovics*, vagy *Szavorszky*, a georgiai *Palidkivil* és *Klimoff* a tatár: (az a *Klimoff*, aki a lenyíngrádi akadémia kórusvezetője) és *Jegoroff*, a kirgiz — végül a zsidók közül akár *Scin* vagy *Kitomirszky*? *Davidenko* és *Vasziljev-Buglaj* nevét elsőnek kellett volna említeni, hisz ők ott a legismertebbek. És te nem ismered őket, nyájas olvasó — te csak *Sztravinszkyt* ismered és valljuk be őszintén — azt sem ismered!

(Budapest) *Justus György.*

OFFENBACH: *Banditák*. (Bemutatta a magy. kir. Operaház). Operaházunk súlyos anyagi helyzetében

Harc a „szobor” ellen. Széchenyi nemzeti eszménye az emberi műveltség magasztosult magyarság. Ezt érte tette „nemzetiség” alatt. De nem az idegen nemzetiségek magyarosítását, pláne radikális, kíméletlen módon. Ő magyarosítani a magyarokat akarta s nem az idegenjait állampolgárokat. Profétailag, megrázóan hangoztatta, hogy a magunk fajtájának ilyen túlbecsülése halálos.

(Erdélyi Helikon) *Makkai Sándor*

Hitler fajelméletéhez. Anhaltban az új német rezsim első dolga volt a gyermekotthonok bezárása s a deszsaui polgármester választóbeszédében egyes-neglen olyasmiket mondott, hogy a tudó-betegeket nem gyógyítani kell, hanem, mint valami daganatot az emberi testből, „eltávolítani” a társadalomból. Ezt a felfogást semmiképp sem teszi szembé, hogy a faj Hitlerék szerint „a világtörténekek kulcsa.”

(Korunk) *Schmidt Ferenc*

Az idő sodrában. Minden eddigi gyógyítási módszerek és kísérletek az volt a gyökeres hibája, hogy abból a feltevésből indult ki, hogy a mai liberális kapitalizmus követeléseit mellőzni nem lehet és csak ennek a rendszernek alapján lehet keresni a kibontakozást. Még mindig fel-felhangzik olykor egy hang, mely odakiáltja a társadalomnak, hogy a „keresztény világnézet a kapitalizmus nyugszik” és hogy az, aki a kapitalizmust támadja, „polgári bolszevizmust” üz. Aki így beszél, vagy nem tudja, hogy mi a kapitalizmus, vagy nem tudja, hogy mi a kereszténység. A kapitalista gazdasági rendnek imádozt bálványába vetett hitnek végre meg kell dőlni...

(Korunk Szava. P. Csávossy S. J. Aktív katolikus orgánium)

A német irodalom szomorú napjai. Roda Roda, az ismert humorista Königsbergben előadást akart tartani, a Nationalsozialistischer Kampfbund für deutsche Kultur c. egyesület azonban tiltakozott az előadás ellen, mert „Roda Roda zsidó és a német kultúra lerontásáért felelősség terheli.” Hiába hivatkoztak arra, hogy az író katolikus családból származik s soha nem fejtett ki politikai tevékenységet, — az előadás mégis elmaradt, mert a rendőrség „nem vállalkozhatott a rend fenntartására.”

(Literatura) *Kemény István*

A munkanélküliség nemzetközi adatai. A munkanélküliségről rendelkezésre álló adatok szerint kevés ország van, amelyben a munkanélküliség javuló tendenciát mutatna. Így azt találjuk, hogy számottevő javulás csak Lengyelországban — ahol a munkanélküliség 1/3-dal csökkent — Romániában, Svédországban, Lettországon és Bulgáriában mutatkozik, míg árnyalatlag kedvezőbb a helyzet Magyarországon, Jugoszláviában és Ausztriában. Ezzel szemben az összes többi államokban meggyapodott a munkanélküliség száma. Legnagyobb az egy év alatti szaporulat Írországon, ahol a munkanélküliség száma megháromszorozódott. Franciaországban, Cseh-Szlovákiában és Csilében számuk csaknem kétszerese az egy év előttiének.

(Magyar Statisztikai Szemle)

Napjaink átértékelése. A háború viharában nemcsak a burzsoázia, hanem a proletariátus tőhóra is dezorganizálódott és demoralizálódott. Az egyik oldalon adva voltak a kétségbeesett gondagok, a másikon pedig a nekieseredett szegények. S a proletariátus... föllobbant indulatait nem tudta forradalmi öntudattá fokozni.

(Munka) *Kassák Lajos*

A szavalókórusok eredete. A szavalókórusok újjászületésének az individuális világszemlélet törése és hajótörése volt az előfeltétele szellemi síkon, gazdasági síkon a kollektív termelési módnak az a jelensége, amelyek, mint az elkövetkező új gazdasági rend biztos jelei, megvannak már a mai kor közzgazdaságában is: csak testi vagy szellemi erejével rendelkező munkásosztály, közös életsorok, közös gazdasági helyzet, közös vágyak, közös fájdalmak, közös célok, közös remények. A szavalókórusok újjászületése történeti szükségszerűség volt.

(Munkásokörös) *Braun Soma dr.*

Tessék pályáznai — pacifisták kizárva. Nicolai, a világháború alatt, a háború élettanáról írt bátor könyvében a militarizmus lényegét abban a hitben foglalja össze, hogy az állatias erőszakkal folytatott harc hathatósabb, mint a szavakkal és meggyőződéssel folytatott emberi küzdelem. Ezzel szemben a kultúrtörténelem és szociológia azt igazolja, hogy végül mindig a gondolat győzött a nyers erőszak fölött és épen napjainkban az erőszak politikájának látszólagos sikere, amelyről a bolszevizmus, fasizmus és hitlerizmus tanuskodik, a legszembeszökőbben bizonyítja, hogy e mozgalmak pillanatnyi eredményeiket nem annyira az erőszaknak, mint az erőszakba vetett tömeghitnek, tehát alapjában szellemi erőnek köszönhetik.

(Századunk) *Vámbery Rusztem*

A társadalmi erők rendszere... A mai társadalom: az újkori ember alkotása. Lényege: egyidejűleg két síkban tagolt, és pedig vízszintesen fajtálag, függőlegesen osztályok szerint. Ez különbözött meg mind az őskori ember egyik (fajti) társulásától, mind az emberi társasélt minden más formájától vagy megnyilvánulásától.

(Szocializmus) *Hortobágyi László*

Válóság és álom. A természettudományos kutatómunka feltétele az eszmé és a pénz. Egyik olyan fontos, mint a másik. Hiába van eszmém, ha megvalósítására nincs pénzem és hiába rendelkezem Dárius kincsével is, ha eszmékben szegény vagyok...

(Term. tud. Közlöny)

Ilosvay Lajos dr.

Folyóirat. Folyóiratot kellene indítani, amely nemcsak Kismagyarországot s nem az egyik kisebbséget, hanem mind a négy magyar világot egyszere. Azon-túl, hogy a négy magyar világot, a szomszéd népeket is, amelyek közt szétszórdtunk. Ennek a folyóiratnak elsőors-ban műveltségünk közös népi eleméit kellene nyilvántartania. A magyar kisebbségek mindenütt feladattá a kezdeti merevséget; egyre jobban érdeklőket a kultúr-táj, amelynek akaratlan foglyai lettek. A megismerés: megértés, a megértés: szeretet. De a népet sürűn összefont talaja fölött számon kell tartanunk a szétágazott műveltséget is. Egy folyóirat, amely egymás értékeinek a megbeszülésére vezetne, ha nem is szegénz be az ágyúkat, segítene nedvesíteni ott is, itt is a puskaport.

(Tanu) *Németh László*

Tíz évvel az iskola után. Mi lett azokból, akik tíz esztendővel ezelőtt hagyták el az iskolát? Mit csináltak és mire vitték azóta? Hol tartanak most? Nem önmagáért való kíváncsiság muló ki-elégítésének a kedvéért kérdezzük, hanem azért, hogy a komoly válaszok súlya alatt nőjön a közlélek felelőssége egy biztos helyzetkép láttára a tapogatózó gesztusok is céltudatosabb eszelekésekké bátorodhassanak.

(Uj Hang) *Karácsony Sándor*

kénytelen a könnyebb fajsúlyú zenét is portálni, mert ez telt házakat jelent. És erre a célra *Offenbachnál* kiválóbbat nem is lehet elképzelni. Muzsikájának dallambősége és bujasága, az a könnyedség, amellyel zenéje színpadonként bánik, még a lehetetlenül rossz szöveg ellenére sem téveszti el hatását s igazi felüldülést, kellemes eseményt nyújt a publikumnak. Megint más lapra tartozik az, hogy *Offenbach* könnyű muzsikája nem is olyan könnyű, hogy ironiája, sőt társadalomkritikája elmélyíti zenéjét is. Szórakozásnak minden esetre a legjobb szó-rakozás s ha ezeket a régi operetteket hallja az ember, akkor jön rá, micsoda kultúrájuk, intelligenciájuk volt a hajdani operettgyárosoknak, mennyire igazi muzikusok voltak, szemben a mai „fűtyülő” slagerszerzőkkel. Operaházunk igen szerencsés előadásban prezentálta a *Banditákat*. Mindenki a helyén volt ez egyszer s a rendezés, *Márkus László* zseniális munkája, megföltöltötte léttel, mozgással a színpadot, mintha nem is operisták játszóttak volna. *Fleischer Antal* vitte zenészeit s vitte énekeiket, kóristáit — a *Banditákat* kórusoperettnek is lehetne nevezni! — szóval emlékeztetés szép este volt. Csak *Cieplinski* balletmester új helyezőnk működését sirgösen máshova. Semmi nem érzéke nincs, erről nem most először győződünk meg s féls, hogy teljesen tökéletesül Operaházunk balletkarát.

(Budapest) *Figaro.*

BRUNO WALTER. Most, midőn a pesti közönség tüntető tombolása politikummá is avatta *Bruno Walter* minapi hangversenyét, jól esik a napi eseményektől elvonatkoztatva meggondolni, mit jelent a mai művészet számára ez a már kissé kopaszodó poétazseni.

Amint kezébe veszi a pálcát egyszerű, minden póz nélküli mozdulattal — talán kissé félszegen is — a zenekar hatalmas, kollektív egységgé forr össze. Amikor dirigál, arcának minden izma, testtartásának minden mozzanata követi a mű hangulatát. Nemesak a képzett muzsikusnak szól a vezénylés, — minden embernek meg kell értenie. Ha azt mondjuk róla, hogy szuggesztív; nem mondtunk eleget. Egyik muzsikus mesélte: „Nem azt csináljuk, amit ő akar, azt kell akar-munk, amit ő”. És amit ő akar, az mindig a legtisztább, legmagasztosabb művészet.

Bruno Walter több, mint dirigens-virtuóz. Utmutató a jóvá művészeté felé, amely még szunnyadozik az emberiség új életforma-kereséséi között. Évszázados falak dőlnek le s a romok fölött új nemzedék készül új életeremtésre, a sötétségre kárhozatot tömegek napfényre szabaddítására. Ebben a korban van szükség *Bruno Walterre*, aki nem mozdulatok ökonomikus zsonglörje, hanem a tömegeknek odaadó, mindent megmagyarázó, közös célok felé vezető tanítómestere tud lenni.

Az új zeneművészet még nem született meg. De ha kinő az eljövendő európeik látványából: *Bruno Walter* meg fogja találni benne a szavát.

(Budapest) *Krausz Sándor.*

Felölös szerkesztő és kiadó:
DÉNES BELA.

Minden cikkért írója felel.

Kéziratokat nem adunk vissza.

A „Független Szemle” megjelenik évente 10-szer.

A következők szám jun. 7. én.

Előfizetési ára: évi 3.— pengő.

Külföldre 1/2 dollár, illetve az ennek megfelelő összeg.

Postatakarékszám: 51.202.

Radó Izor nyomdai műintézete

Budapest, VI., Hajós-utca 25. T. 22.530.